

**CONSUM DE DROGUES EN DONES VÍCTIMES
D'EXPLOTACIÓ SEXUAL**
**CONSUMO DE DROGAS EN MUJERES VÍCTIMAS
DE EXPLOTACIÓN SEXUAL**
*DRUG USE IN WOMEN WHO ARE VICTIMS
OF SEXUAL EXPLOITATION*

*Cristina Calero Mataix**

DOI: 10.7203/anuari.psicologia.18.1.143

Resum

Aquesta investigació planteja com a objectiu principal aproximar-s'hi a la problemàtica dels dones víctimes de tracta amb fins d'explotació sexual, en relació al consum de drogues, mitjançant un mètode d'anàlisi qualitatiu. A partir d'una entrevista semiestructurada d'elaboració pròpia es recull la informació d'una mostra de 13 dones que es troben albergades a la Fundació de *Solidaritat Amaranta* de Granada i València. Els resultats mostren que hi ha un consum puntual de drogues a les dones de la mostra, però amb uns matisos molt concrets. Es tracta d'un consum imposat pels membres de la Xarxa de Tracta o com a forma de suportar l'explotació.

Paraules clau: explotació sexual, prostitució, consum de drogues.

Resumen

Esta investigación plantea como objetivo principal aproximarse a la problemática de las mujeres víctimas de trata con finalidades de explotación sexual, en relación al consumo de drogas, mediante un método de análisis cualitativo. A partir de una entrevista semiestructurada de elaboración propia, se recoge la información de una muestra de 13 mujeres que se en-

* Psicòloga. Màster en Investigació, Tractament i Patologies Associades en Drogodependències. Col·laboradora del Departament de Psicologia Social de la Universitat de València. Correspondència: <cristinacalero11@gmail.com>.

cuentran albergadas en la Fundación de Solidaritat Amaranta de Granada y Valencia. Los resultados muestran que hay un consumo puntual de drogas en las mujeres de la muestra, pero con unos matices muy concretos. Se trata de un consumo impuesto por los miembros de la Red de Trata o como forma de soportar la explotación.

Palabras clave: explotación sexual; prostitución; consumo de drogas.

Abstract

This research raises main objective approach to the problems of women trafficked for sexual exploitation, in relation to drug use, by a method of qualitative analysis. From a semi-structured interview own development information is collected from a sample of 13 women who llauri housed in the Foundation Amaranta Solidarity –Granada and València–. The results show that there is consumption in women of the sample, but with very specific nuances. It is a consumption tax by members of the trafficking network or as a way to support the sexual exploitation.

Key words: sexual exploitation, prostitution, drug consumption.

Introducció

El treball que es presenta a continuació se centra a estudiar la relació existent entre l'explotació sexual i el consum i la dependència de drogues, per part de les víctimes, assenyala com la presència d'aquestes violacions de drets humans augmenta la vulnerabilitat de la persona respecte d'aquest consum; d'altra banda, la dependència de substàncies col·loca les dones en una posició de major vulnerabilitat a l'atrapament en el comerç sexual.

El tràfic de persones és considerat una forma d'esclavitud moderna i una de les pitjors violacions dels drets humans. Es tracta d'una activitat il·lícita que anualment mou milions de dòlars arreu del món competint amb el tràfic de drogues i d'armes. Segons la definició formulada per les Nacions Unides en el protocol de Palerm de l'any 2000, per «tràfic de persones» s'entén la captació, el transport, el trasllat, l'acollida o la recepció de persones mitjançant l'amenaça o l'ús de la força, així com altres formes de coacció com el rapte, l'engany, l'abús de poder, una situació de vulnerabilitat o la concessió o recepció de pagaments o beneficis per obtenir el consentiment d'una persona que tinga autoritat sobre una altra amb finalitats d'explotació. Aquesta explotació inclou, com a mínim, l'explotació de la prostitució aliena o altres formes d'explotació sexual, els treballs forçats, l'esclavitud o les pràctiques anàlogues a l'esclavitud, la servitud o l'extracció d'òrgans (Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte, 2009a).

Podem diferenciar dos tipus de tràfic segons la finalitat de la xarxa d'explo-tació: amb finalitats d'explo-tació sexual i amb finalitats d'explo-tació laboral, si bé és cert que l'explo-tació sexual és, amb gran diferència, la forma de tràfic de persones detectada amb més freqüència, el 79% –i en la qual ens centrarem al llarg del treball–, seguida del treball forçat, el 18%. (Oficina de les Nacions Unides contra la Droga i el Delicte, 2009*b*). El tràfic amb finalitats d'explo-tació sexual implica captar, transportar, traslladar, acollir, rebre o allotjar, amb la intencionalitat específica d'explo-tar sexualment la persona emprant violència, intimidació o engany, o abusant de superioritat. Espanya és un dels països «de destinació» més importants en el continent europeu; la seua proximitat a nivell geogràfic amb certes regions on preval la pobresa, o la similitud lingüística amb països de l'Amèrica del Sud afavoreixen la migració (Sánchez, 2012).

En la majoria dels casos, el delicte es duu a terme per una multiplicitat d'actors, organitzats en màfies internacionals i en contacte amb altres grups de persones per perpetrar el delicte de forma efectiva. Les dones són enganyades respecte al tipus de treball que realitzaran al país de destinació o respecte a les condicions en les quals es durà a terme (Agredano, 2005).

El tràfic de persones es compon d'una sèrie de fases i accions, començant per la captació mitjançant enganys o segrestos, seguides del trasllat de la víctima al lloc on serà explotada i, en última instància, l'explo-tació en si mateixa. Tot aquest procés comporta conseqüències d'extrema gravetat per a la salut. En el millor dels casos, una vegada alliberades, les dones aconseguiran superar alguns dels danys físics o psíquics soferts, mentre que molts altres es quedaran per a tota la vida. Les conseqüències de l'explo-tació sexual en dones varien segons l'edat, el sexe, la modalitat i durada de l'explo-tació, etc. Generen disminució o anul·lació de la seua autonomia, perquè no poden prendre decisions ni tenir control sobre la seua vida; angoixa i temor enfront de les amenaces dels tractants, desorientació i incertesa sobre la seua situació i aïllament del seu entorn i les seues xarxes familiars i socials de suport (Millán, 2011).

Com ja s'ha esmentat anteriorment, l'objectiu d'aquest treball és detectar l'existència i les característiques del consum de drogues en aquest col·lectiu de persones, i s'ha vist que l'ús i abús de drogues ha estat vinculat als contextos de prostitució des dels seus inicis. Des del treball de Pérez, Lara i González (2010) es conclou que existeix una alta correlació entre dones drogodependents i el fet d'haver tingut alguna vegada relacions sexuals a canvi de diners. En aquest àmbit s'han trobat diversos motius, patrons de consum i tipus de substàncies entre les persones que les consumeixen. En primer lloc, una manera de sostenir econòmicament aquest consum és a través de la prostitució o l'intercanvi de sexe per drogues. D'altra banda, s'ha trobat que el consum els ajuda a suportar els sentiments negatius que els produeix l'exercici de la prostitució, ja que no s'hi senten identificades.

El patró de consum en els contextos de prostitució ha estat l'ús de diferents substàncies de forma instrumental, com a element facilitador en la realització dels serveis sexuals, així com també com a forma d'enfrontar les conseqüències negatives que comporta l'exercici. Aquest tipus de consum es duu a terme, principalment, en el context de la realització dels serveis sexuals i fora d'aquest entorn no sembla produir-se (Meneses, 2010).

A partir d'altres treballs previs en relació amb aquest tema, s'ha vist que la motivació principal de dones espanyoles que exerceixen la prostitució és pagar-se el consum de drogues. La gran majoria d'elles, si no estigueren enganxades, no es dedicarien a això (Pinedo, 2008). En canvi, el consum de drogues per part de les dones que provenen d'altres països –en la seua majoria a través de xarxes d'explotació sexual– es fa una vegada dins del context de prostitució, no com a motivació per a exercir. A més, els condicionants culturals d'origen poden ser una barrera important a l'hora de consumir algunes substàncies, especialment les dones procedents de països subsaharians, atès que l'ús de drogues no és acceptat socialment o estan familiaritzades amb altres tipus de drogues (Meneses, 2010). Com troba Pinedo, entre el col·lectiu de persones immigrants que exerceixen, trobem un petit grup que consumeix drogues, el qual sol ser de caràcter esporàdic i el tipus de drogues consumides l'alcohol, el tabac, l'haixix i les pastilles.

El propòsit d'aquesta recerca és estudiar l'existència de conductes d'ús o abús de drogues per part de dones víctimes de tràfic amb finalitat d'explotació sexual, així com els factors associats. Aquest propòsit s'abordarà a partir de la informació proporcionada per una mostra de dones que han estat víctimes d'aquest tràfic a Espanya, provinents d'altres països.

Per a això, partim de la hipòtesi que el consum de drogues per part d'aquestes dones es vincula principalment al context de la prostitució i es realitza com a forma d'enfrontar els sentiments negatius que comporta l'explotació sexual.

Mètode

Participants

La mostra de l'estudi està composta per 13 dones de diferent nacionalitats que compleixen el criteri fonamental d'haver estat víctimes d'explotació sexual per una xarxa de tràfic de persones.

La nacionalitat de les dones és variada, però totes són d'origen africà excepte una que procedeix d'Amèrica Llatina. L'edat de la mostra està compresa entre els 20 i els 31 anys, i les edats es reparteixen de forma que en el rang de 20 a 24 anys hi ha 8 dones i 5 en el rang de 26 a 31 anys. Totes elles són originàries

d'un lloc on impera la falta de recursos econòmics i manquen les oportunitats i la formació.

Les dones de l'estudi es troben a les cases d'acollida de la Fundació Amarantha de la seu de Granada i València. Es tracta d'una organització privada, sense ànim de lucre i de naturalesa fundacional, creada per les Religioses Adoratrices amb la finalitat d'afavorir la integració personal i incorporació social de dones i adolescents afectades per la prostitució i altres situacions d'exclusió.

Es van entrevistar dones que van decidir voluntàriament participar en l'estudi després de l'explicació de l'objectiu del treball, que sobretot assegurava la confidencialitat de les seues respostes en tot moment. S'han seguit les normes ètiques de protecció de dades, mantenint la confidencialitat de les respostes i la informació de les participants segons la Llei orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de regulació del tractament automatitzat de dades de caràcter personal.

Instruments

Amb la finalitat d'obtenir la màxima informació possible sobre el que es volia estudiar, es va decidir realitzar una entrevista semiestructurada d'elaboració pròpia. Les fonts d'informació utilitzades per a construir-la van ser tant la informació recopilada de manera informal, que van proporcionar treballadors de la mateixa fundació, com el propi criteri personal després de conèixer en profunditat el tema que es volia estudiar i els estudis previs realitzats. La construcció de l'entrevista va ser un procés complex compost per tres entrevistes pilot realitzades prèviament a la formació final d'aquesta, que es compon d'una primera part amb sis preguntes tancades sobre variables sociodemogràfiques i una segona part amb deu preguntes obertes enfocades a extreure la màxima informació per respondre a l'objectiu de l'estudi.

Procediment

Les entrevistes a les dones de la seu de Granada van ser realitzades tant per la coordinadora del centre com per la psicòloga, davant la necessitat que les dones tingueren un vincle de confiança per expressar amb sinceritat les respostes a les preguntes. Aquest col·lectiu de dones sol ser difícil de tractar per la por i el temor que tenen a explicar la història viscuda durant el temps que van romandre en la xarxa de tràfic de persones. Se senten amenaçades i és complicat aconseguir que contenen amb detalls el que va passar. Per això, es va considerar necessari que les entrevistes a Granada foren realitzades per treballadors del mateix centre, els quals tenen una estreta relació amb les dones. A la seu de València es van poder realitzar personalment les entrevistes perquè s'havia estat en contacte durant diversos mesos amb les dones del centre a partir d'un programa de voluntariat.

L'entrevista pretenia construir i classificar categories de resposta a partir de les verbalitzacions de les dones entrevistades. Per a això, es van comptabilitzar les respostes donades a les preguntes obertes. Es va utilitzar una metodologia qualitativa consistent en l'anàlisi de les respostes a cada pregunta. Després de la lectura de les respostes se'n va procedir a la categorització temàtica, incloent-hi un sistema de jutges externs.

La recerca qualitativa resulta especialment indicada per a establir categories sobre un esdeveniment o una variable que requerisquen inferències específiques i vinculades al context en què ocorren (Bardin, 2002). Així, l'estudi empíric qualitatiu està orientat a analitzar les dades des de les pròpies paraules dels subjectes, la qual cosa implica una manera de desenvolupar conceptes basada en les seues verbalitzacions, intentant comprendre les persones dins del seu marc de referència. Per aquest motiu, es recullen les seues respostes literals (Anguera, 1998; Taylor i Bogdan, 1998).

Mitjançant una anàlisi de contingut semàntic, es pretén classificar unitats lingüístiques d'acord amb el significat que les persones donen al tema tractat i a les paraules que utilitzen per fer-ho. L'anàlisi de contingut de tipus classificatori tracta d'examinar les respostes a una pregunta oberta i agrupar-les en categories que, posteriorment, puguen ser ordenades en una classificació descendent per nombre de respostes. La mesura bàsica d'una anàlisi de contingut és el nombre de vegades que apareix un determinat element (Riba, 2007), en aquest cas, respostes a preguntes obertes, organitzades en categories de resposta.

Després d'establir una primera categorització de respostes a cada pregunta, es va establir un criteri interjutges: set persones expertes van revisar la categorització (cinc professors de Psicologia Social i dos tècnics de serveis socials, un psicòleg i un altre treballador social). Es va intentar arribar a una categorització en què cada resposta no tinguera millor integració en una categoria diferent d'aquella a què havia estat assignada. Després de recollir els dictàmens dels jutges, el criteri per a la inclusió o no d'una resposta en una categoria es va establir en el 75% d'acord interjutges, explicant el de l'investigador principal (Báez, 2007). Després d'haver construït les categories, se'n van establir classificacions segons el nombre total de respostes que agrupaven. Les categories amb major nombre de respostes en cada pregunta suposen la tendència majoritària de resposta a aquesta qüestió, sempre des de la perspectiva de les dones entrevistades.

Resultats

A continuació, presentem els resultats de la categorització de les respostes de l'entrevista. En la taula 1 es presenten els resultats referits a la primera pregunta, sobre els motius per venir a Espanya.

TAULA 1

*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
«Quina va ser la raó principal per la qual va decidir vindre a Espanya
en un primer moment?» per a tota la mostra*

CATEGORIA	RESPOTES
1. Treballar	10
2. Ajudar la família	5
3. Millorar la vida en general	4
4. Altres raons	1
<i>Total de respostes</i> 20	<i>Total de subjectes</i> 13

La categoria que ha rebut més respostes ha estat que va venir a Espanya per treballar amb un total de 10 respostes, seguida de la raó d'ajudar la família. A pesar que són dues categories diferents, ambdues tenen el mateix fons comú: les necessitats econòmiques. Amb 4 respostes es reflecteix la categoria de millorar la vida en general i, finalment, amb una resposta la categoria d'altres raons –en aquest cas la resposta que refereix és «allunyar-me de la meua exparella»–. A excepció de l'última categoria, les tres primeres, que sumen un total de 19 respostes, ens donen informació sobre el desig de sortir del seu país d'origen a la recerca de millors condicions de vida, tant econòmiques com a socials.

Trobem en aquesta pregunta 20 respostes en una mostra de 13 subjectes, a causa que algunes dones han respost diversos motius a aquesta pregunta, i en fer la categorització s'ha repartit entre les diferents opcions.

En la següent taula es presenten els resultats referits a la segona pregunta, sobre si ha tingut algun contacte amb les drogues i, en cas afirmatiu, com ha estat aquest contacte.

TAULA 2

*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
«Ha tingut contacte amb les drogues des que va vindre a Espanya
o va començar el trajecte? Si n'ha tingut, com ha estat?»*

CATEGORIA	RESPOTES
1. No	4
2. Sí	4
3. Sí, en arribar a Espanya	3
4. Sí, durant el trajecte	1
5. Altres	1
<i>Total de respostes</i> 13	<i>Total de subjectes</i> 13

Quan se li pregunta pel contacte amb les drogues durant aquest temps, obtenim 4 respostes en la categoria *No*, entenent que aquestes dones no han consumit ni han estat en ambients on se'n consumia. La resta de categories sí que ens ofereix una resposta afirmativa amb diferents matisos, amb un total de 9. Diferenciem les categories de *Si, en arribar a Espanya* i, *Sí, durant el trajecte* perquè 3 d'elles refereixen que han tingut contacte amb les drogues una vegada ja a Espanya –ex.: «Durant la migració no, però sí quan estava en la prostitució»–, i una altra es refereix a un consum en algun país de trànsit. La categoria d'*altres*, amb una sola resposta, fa referència a la resposta d'una dona que explica que no va arribar a consumir-ne, però segurament sí que ho hauria fet si haguera estat més temps en el pis on estava, ja que les seues companyes d'explotació sí que en consumien de forma habitual.

Les taules 3 i 4 presenten els resultats referits a la tercera pregunta, dividida en dues parts. La primera, sobre les drogues consumides des que comença el procés migratori i la segona sobre si les segueix consumint en l'actualitat.

TAULA 3

Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta «Quines drogues ha consumit durant el trajecte i l'explotació?»

CATEGORIA	RESPOTES
1. No hi ha consum	5
2. Cocaïna i haixix	2
3. Cocaïna	2
4. Haixix	2
5. Alcohol i drogues fumades	1
6. Haixix i drogues fumades	1
7. Consum desconegut	1
<i>Total de respostes</i> 14	<i>Total de subjectes</i> 13

Com es pot observar en la taula, trobem un total de 5 respostes per a la categoria de no haver consumit drogues ni durant el trajecte ni durant l'explotació sexual. La resta d'elles, amb un total de 9 respostes, ofereixen informació sobre el consum de drogues. Seguida de la primera categoria, amb 2 respostes cadascuna, trobem les categories *cocaïna i haixix*, *cocaïna*, i *haixix*. La resta de categories presenten una sola freqüència de resposta. Per tant, es pot deduir que les drogues més consumides al món de l'explotació sexual són la cocaïna i l'haixix.

TAULA 4
*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
 «Les segueix consumint actualment?»*

CATEGORIA	RESPOSTES
1. No	7
2. Sí	1
<i>Total de respostes</i>	8
	<i>Total de subjectes</i>
	13

Per a aquesta segona part de la tercera pregunta trobem solament dues categories ben diferenciades. La categoria *No*, amb un total de 7 respostes, ens dona informació sobre el fet que aquestes dones han consumit durant el temps que han estat sota la custòdia de la xarxa, i una vegada fora d'aquest ambient ja no consumeixen cap tipus de substància –ex.: «En vaig consumir fins a l'arribada al recurs, durant l'explotació»– o que simplement no n'han consumit mai. Solament una persona de la mostra ha afirmat seguir consumint actualment –categoria *Sí*–. Com s'observa en la taula, el nombre de respostes a aquesta pregunta és de 8 encara que la mostra total siga de 13, això és a causa que algunes dones de la mostra no contesten a determinades preguntes de l'entrevista.

En la cinquena taula podem observar els resultats per a la quarta pregunta, sobre el consum anterior al començament de la migració.

TAULA 5
*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
 «Consumia alguna droga abans de la migració?»*

CATEGORIA	RESPOSTES
1. No	11
2. Sí, haixix	1
3. Sí, alcohol i tabac	1
<i>Total de respostes</i>	13
	<i>Total de subjectes</i>
	13

Observem en aquesta categorització de respostes que 11 persones no consumien cap tipus de droga prèviament al començament de l'explotació o del procés en general. Les altres dues categories, amb una resposta per a cadascuna d'elles, ens informen que sí que en consumien anteriorment, en un cas haixix i en un altre alcohol i tabac.

TAULA 6

*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
«Quina és la raó per la qual consumeix o consumia substàncies?»*

CATEGORIA	RESPOTES
1. Per obligació	4
2. Per suportar l'exploració	2
3. Consum normalitzat en l'entorn	2
<i>Total de respostes</i> 8	<i>Total de subjectes</i> 13

S'observa en la taula la divisió de respostes referides a les raons principals de consum. Aquesta categorització de respostes ens aporta molta informació sobre la visibilitat de les condicions de vida i aquest tipus de victimització. En primer lloc, amb un total de 4 respostes, trobem la primera categoria: *Per obligació*. Aquestes dones, malgrat negar-se o anar en contra de la seua voluntat consumir substàncies, es veien obligades a fer-ho o bé per exigència dels clients o del club on es prostituïen. Algunes respostes donades per aquestes dones són: «M'obligaven abans de violar-me», «perquè en el club m'ho exigien». A continuació, observem la segona categoria *Per suportar l'exploració*, amb dues respostes. En la línia de la categoria anterior, podem deduir que aquestes dones no consumien per plaer o com a forma d'oci, sinó com a reforç negatiu per mitigar el sofriment i allunyar-se de la realitat que estaven vivint –ex.: «Per oblidar els problemes i no pensar en res»–. Finalment, tenim la categoria de *Consum normalitzat en l'entorn*, la qual, a diferència de les dues anteriors, sí que ens informa d'un consum voluntari per part de la dona, les respostes en l'entrevista refereixen que el consum era normal al seu país, o que tots ho feien i ella també

En la taula 7 es presenten els resultats referits a la sisena pregunta, sobre la/ les persona/es que els donaven les drogues.

Respecte a les fonts de consum, observem en primer lloc, amb una freqüència de 4 respostes, la categoria *Els clients*. A continuació, amb tres respostes, la categoria *Els caps (membres de la xarxa)*. Dues persones refereixen que no saben qui els donava les drogues o també cap la possibilitat que ho sàpiguen i no vulgurn explicar-ho (*Desconegut*). I la resta de categories, amb una resposta cadascuna, fan referència a diferents persones de l'ambient de la xarxa. La categoria *Amics* pot portar a dubtar que es referisca als mateixos clients com a font de subministrament de la droga, definint-los com a «amics» en lloc de clients. El *guideman* és una persona dins de l'entramat de la xarxa de tràfic de persones que s'encarrega d'acompanyar-les durant el viatge o el trànsit migratori i no és estrany que els proporcione qualsevol tipus de droga en aquest temps. La categoria *Companyes del pis* es refereix a les dones que viuen i comparteixen la casa durant el temps que romanen en l'exploració.

TAULA 7
*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
 «Qui li donava les drogues?»*

CATEGORIA	RESPOTES
1. Els clients	4
2. Els caps –membres de la xarxa–	3
3. Desconegut	2
4. Amics	1
5. El <i>guideman</i>	1
6. Companyes del pis	1
<i>Total de respostes</i> 12	<i>Total de subjectes</i> 13

La següent taula presenta els resultats referits a la setena pregunta, sobre les persones amb les quals s'acompanyava a l'hora de consumir.

TAULA 8
*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
 «Amb quines persones solia consumir?»*

CATEGORIA	RESPOTES
1. Amb les companyes de trànsit o destinació	3
2. Amb clients	2
3. Amb amics	1
4. Sola	1
5. Sempre acompanyada –sense especificar–	1
6. Amb la gent a la zona de la frontera	1
<i>Total de respostes</i> 9	<i>Total de subjectes</i> 13

Podem concloure d'aquesta categorització que pràcticament totes les dones consumien drogues acompanyades, amb diferents persones cadascuna d'elles, i que solament una informa que en consumia sola. La categoria amb més respostes, amb un total de tres, és la que explica que en consumeix amb les companyes de trànsit o destinació, seguida de la categoria *Amb clients*, amb dues respostes –entenem que quan es refereix al consum amb clients, forma part del procés previ o posterior a l'acte sexual entre tots dos, per exemple: «els clients oferien drogues i millors ofertes de diners si consumies en un servei, fins a 300€»–. Amb una resposta trobem les categories *Amb amics* –amb els dubtes que això

suposa, com s'ha explicat en la pregunta anterior–, *Sempre acompanyada* –sense especificar– i, *Amb gent a la zona de frontera* –persones amb les quals podien interactuar entre el pas de fronteres durant el trànsit migratori–.

A continuació, es mostren els resultats referits a la vuitena pregunta, sobre com és el consum dins de l'àmbit de la prostitució o l'explotació sexual.

TAULA 9

*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta:
«Podria explicar com era el consum de drogues en l'àmbit de la prostitució?»*

CATEGORIA	RESPOSTES
1. Estant amb els clients	4
2. Per costum –sense especificar–	2
3. Lligat a les condicions de l'explotació sexual	2
4. Entre les dones que exercien la prostitució	1
<i>Total de respostes</i> 9	<i>Total de subjectes</i> 13

Estant amb els clients, amb quatre respostes, és la primera categoria a aquesta pregunta. Les dones expliquen que consumien cada nit amb els clients, o que els en donaven ells. La segona categoria, *Per costum* –sense especificar– amb dues respostes, ens dóna informació que el consum d'aquestes dones era habitual entre les companyes i que es produïa sovint, com una cosa que forma part del seu dia a dia en el món de la prostitució. En tercer lloc, amb dues respostes també, la categoria *Lligat a les condicions de l'explotació sexual*: exemple de respostes «Abans de violar-me, m'obligaven a fumar, si no ho feia em pegaven o empenyien i després la violació era més dura», «Jo treballava al carrer i allí la vida és molt dura». Finalment, amb una resposta, tenim la categoria *Entre les dones que exercien la prostitució* –de la qual es pot deduir que el consum es realitzava amb les altres companyes durant el temps de servei o en els pisos on s'allotjaven totes juntes–.

En la taula 10 es presenten els resultats referits a la novena pregunta, sobre la por que van poder sentir durant el procés.

Per a aquesta pregunta extraiem solament una única categoria. Totes les dones afirmen haver sentit por, algunes expliquen que des del moment en què van sortir del seu país, perquè la seua família estava amenaçada, por dels tractants, etc.

TAULA 10

*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
«Ha sentit por del que li podia passar o li pogueren fer?»*

CATEGORIA	RESPOTES
1. Sí	13
<i>Total de respostes</i> 13	<i>Total de subjectes</i> 13

Finalment, es presenten els resultats referits a la desena pregunta, sobre les possibles amenaces sofertes.

TAULA 11

*Nombre de respostes –per a cada categoria– a la pregunta
«S’ha sentit amenaçada? Per qui?»*

CATEGORIA	RESPOTES
1. Sí, per membres de la xarxa de tràfic	7
2. Sí, durant el trànsit migratori	4
3. Sí	2
<i>Total de respostes</i> 13	<i>Total de subjectes</i> 13

En aquesta pregunta trobem tres categories, encara que totes les respostes són afirmatives. Set respostes per a la primera categoria, la qual explica que eren els membres de la xarxa de tràfic de persones els que les amenaçaven amb les seues vides o les de la seua família –ex.: «Sí, sempre per la meua cap, que em llevava els diners que recaptava tots els dies i si no em pegava, amenaçava de matar a la meua família i a mi»–. La segona categoria refereix que s’han sentit amenaçades durant el temps en què viatjaven fins al lloc de destinació –tenint en compte que algunes d’elles han passat diversos anys abans d’arribar a Espanya–.

Discussió

De totes les formes existents de tràfic de persones, la que té una finalitat d’exploració sexual és la més abominable. Suposa una violació dels drets humans contra les dones, que malviuen al nostre país esclavitzades sexualment i econòmica, per les màfies que trafiquen amb elles. Per això, intervenir en aquest col·lectiu requereix conèixer la complexitat que involucra els seus diversos ac-

tors, les seues causes, conseqüències i la forma en què es duen a terme aquests delictes. Des d'aquesta recerca, s'ha intentat donar resposta a alguns d'aquests temes, però sobretot s'ha posat l'accent a analitzar el consum de drogues en aquest àmbit, així com els factors que s'hi associen.

Des dels resultats del nostre treball, s'ha vist que el motiu principal de migració de la mostra en general és la cerca d'ocupació al país de destinació. La precarietat al seu país i la falta d'oportunitats fa que la possibilitat de trobar un treball siga la seua major motivació, seguida d'ajudar la família al país d'origen i millorar la vida en general, aspectes que vénen associats implícitament a la cerca de treball.

En general, el consum de drogues existeix dins del context de l'explotació sexual. A pesar que algunes dones de la mostra han referit no haver-ne consumit gens, la gran majoria d'elles sí que ha estat en contacte amb les drogues durant el temps de l'explotació. Si bé és cert que el consum de drogues en aquest col·lectiu posseeix una sèrie de matisos que s'esmenten a continuació.

El consum de les dones de la mostra apareix únicament vinculat a les condicions de l'explotació, pràcticament totes afirmen que una vegada fora de l'ambient de prostitució ja no consumeixen cap tipus de substància; quan arriben al recurs d'acollida, el consum de drogues desapareix totalment. El mateix ocorre prèviament a l'explotació sexual, ja que al seu país d'origen la gran majoria no consumeix cap tipus de substància, excepte dues d'elles, que afirmen consumir alcohol i haixix. En contraposició amb aquest perfil, les característiques de consum de la dona espanyola que es dedica a la prostitució són un poc diferents: s'introdueix en el món de la prostitució com a forma de pagar-se el consum de substàncies o ja s'hi havia iniciat abans de dedicar-se a això (Pinedo, 2008).

La raó principal de consum d'aquestes dones és com a forma d'enfrontar els sentiments negatius fruit de l'explotació sexual. Aquestes dones es veuen obligades a consumir, bé pel tractant o bé pel client, en contra de la seua voluntat. D'altra banda, també trobem que algunes dones refereixen consumir drogues per a suportar l'explotació. Per tant, deduïm que aquest tipus de consum, malgrat que es duu a terme per pròpia voluntat, no està enfocat a la cerca de plaer mitjançant el consum de drogues o com a forma d'oci, sinó com a forma de mitigar el sofriment i evadir-se de la realitat en la qual es troben. Observem, amb això, que el consum habitual de drogues a què estem acostumats en la societat moderna com a forma d'oci i diversió passa a un segon pla en aquest col·lectiu, en què es converteix en una eina de supervivència, en moltes ocasions, per a aquestes dones.

Les persones que ofereixen la droga són clients i membres de la xarxa. Des de la xarxa de tràfic de persones interessa que les dones consumisquen droga de manera que aguanten millor el temps de treball, més hores i major rendiment. A més d'augmentar la seua vulnerabilitat i el deute que mantenen amb la xarxa. El

client, al seu torn, sol oferir-li la droga abans del servei sexual per compartir-la amb ella i consumir-la junts. En ocasions, ofereixen més diners pel servei si la jove en consumeix amb ells (Pardo i Meroño, 2015).

La necessitat de continuar investigant i treballant per intervenir en un col·lectiu tan vulnerable ens porta a proposar futures recerques en aquesta mateixa línia. En primer lloc, convindria augmentar considerablement la mostra de dones, incloent-hi, si fóra necessari, menors d'edat, ja que l'edat de captació és cada vegada menor. Seria interessant realitzar un estudi comparatiu sobre el consum de drogues entre un grup de dones víctimes d'explotació sexual d'origen immigrant, amb un altre de dones espanyoles que exerceixen la prostitució, ja que a partir de la revisió bibliogràfica s'ha vist que existeixen diferències a nivell qualitatiu i quantitatiu quant a l'ús i abús de drogues. Incorporar, a més, una mesura de la qualitat de vida percebuda d'aquestes dones una vegada es troben en recursos d'acollida o serveis socials, de manera que es puguin conèixer necessitats, mancances o qualsevol altre aspecte important a tenir en compte a l'hora d'intervenir-hi. Les dones que exerceixen prostitució en general o, en aquest cas, procedents d'una xarxa de tràfic de persones, són un grup de població de difícil accés, fonamentalment a causa de la clandestinitat en què es realitza aquesta activitat i l'estigma social que comporta. Les diferències lingüístiques i culturals poden ser també una barrera important d'accés. És per això que, per a futures recerques, caldria tenir en compte tots aquests obstacles i poder accedir a una mostra representativa.

El consum de drogues en les dones que estan immerses en una xarxa d'explotació està present, seria interessant en futures recerques incorporar una mesura de la qualitat de vida percebuda d'aquestes dones.

Referències

- Anguera, M. J. (1998). *Métodos de investigación en psicología*. Madrid: Síntesis.
- Agredano, A. (2005). *Aprender a ver la realidad de la trata de mujeres desde una perspectiva de los derechos humanos*. Informe no publicat. Proyecto de Atención Integral a Mujeres Víctimas de la Trata de Personas - Adoradoras. Madrid.
- Báez, J. (2007). *Investigación cualitativa*. Madrid: Esic.
- Bardin, L. (2002). *Análisis de contenido*. Madrid: Akal.
- Meneses, C. (2010). Usos y abusos de drogas en contextos de prostitución. *Revista Española de Drogodependencias*, 35, pp. 329-344.
- Millán, S. (2011). *Impacto en la salud de las víctimas de explotación sexual: Aspectos psicológicos*. Sevilla: Junta de Andalucía.

- Oficina de las Naciones Unidas contra la Droga y el Delito (2009a). *Manual sobre la investigación del delito de la trata de personas*. Mèxic: UNODC.
- Oficina de las Naciones Unidas contra la Droga y el Delito (2009b). *Informe mundial sobre la trata de personas*. Mèxic: UNODC.
- Pardo, E. i Meroño, M. (2015). *Estudio cualitativo sobre clientes de la prostitución*. Barcelona: Fundació Àmbit Prevenció.
- Pérez, F.; Lara, F. i González, M. (2010). Abuso sexual, prostitución y dependencia afectiva en drogodependientes. *Revista Española de Drogodependencias*, 35, pp. 365-378.
- Pinedo, R. (2008). *Características psicosociales, calidad de vida y necesidades de las personas que ejercen la prostitución*. Tesis doctoral, Universidad de Salamanca.
- Riba, C. E. (2007). *La metodologia qualitativa en l'estudi del comportament*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- Sánchez, M. (2012). La trata ilegal de personas: principales aspectos criminológicos. *Cuadernos de criminología: revista de criminología y ciencias forenses*, 16, pp. 20-27.
- Taylor, S. J. i Bogdan, R. (1998). *Introduction to qualitative research methods*. Nova York: Wiley.

Data de recepció: 21-11-2016
Data d'acceptació: 18-02-2017

ANNEX 1
Entrevista

Edat:

Nacionalitat d'origen:

Nivell d'estudis:

Estat civil:

Té fills? Quants?:

Durada del viatge fins a Espanya:

Quina va ser la raó principal per la qual va decidir venir a Espanya en un primer moment?

Ha tingut contacte amb les drogues des que va començar la migració a Espanya? Si n'ha tingut, com ha estat?

Quines drogues ha consumit durant el trajecte? Les segueix consumint actualment?

Consumia alguna droga abans de la migració?

Quina és la raó per la qual consumeix o consumia substàncies?

Qui li donava les drogues?

Amb quines persones solia consumir-ne?

Podria explicar com era el consum de drogues en l'àmbit de la prostitució? (freqüència de consum, si consumia amb els clients o proxenetes, etc.)

Ha sentit por del que podia passar o li pogueren fer?

S'ha sentit amenaçada? Per qui?